

A tiszafüredi református egyház úrasztali tárgyai

A tiszafüredi református egyház anyakönyvébe bemásolva bukkantam rá 1986-ban [\[1\]](#) az úrasztali tárgyak 18. sz.-i összeírására, címe:

"A Szent Ecclesiának Communiohoz tartozó Asztali Eszközei így találtattanak: 1761dikben".

Az összeírás alaposabb áttanulmányozása után kitűnt, hogy valójában nem egy, hanem két összeírásról van szó. A második 1809-ban készült.

[\[2\]](#)

Ekkor azonban a könnyebb megoldást választották, mert nem állítottak össze egy új összeírást, hanem az 1761. évi tárgyleltárt elővették, ellenőrizték, a változásokat bejelölték rajta (pl. nem találtatik, elszakadozott vagy egyszerűen csak kihúzták a tárgyat), az újabbakat pedig folytatólagosan hozzáírták. Ennek következtében a fémtárgyak és textíliák eredetileg kialakított logikus sorrendje felborult, mert ha már valami nem fért a megfelelő helyre, beírták a végére vagy oda, ahol éppen hely volt. Az írásképből következő az iratot többen írták.

A Szent Ecclesiának Communiohoz tartozó Asztali Eszközei így találtattanak: 1761dikben

Kék viseltes posztó Abrosz. Ezt Kis Mihály Uram idejibe a templom ablakából a hová tétette, ellopták

Item fejr sellyem Abrosz arany csipkével környül varva

Kendő: 1. Zöld habos Tafota arany Csipkével környül varrott, mellynek közepin ugyan olyan csipkébül négy Szegű Csillag vagyon varrva

2. Fátyol forma tiszta fejr Sellyem kendő, mellynek négy szegeletein zöld és sárga Sellyemmel szövött Virágok vagynak

3. Tiszta fejr Sűrű Patyolatbúl való Kendő, mellynek négy szegeletein és szélinek közepein arannyal varrott virágok, környülötte pedig arany csipke vagyon varrva.

Szövetes Katalin Asszony Ajándékja.

4. Tiszta fejr Lengyel Patyolatbúl való kendő, mellynek négy szegeletei arany és ezüst fonál búl varrott virágokkal vagynak varrva

5. Tiszta fejr Patyolatbúl való kendő, mellynek négy szegeletein és Széleinek közepein tiszta, arany fonállal varrott virágok vagynak de Ao. 1731 ezen Betűkkel: J. A. B. O. azaz Jakabházi Borbára Tek. Nemz. László Ur Hites Társa

6. Tiszta fejr Lengyel Patyolatbúl való Kendő, mellynek négy szegeletein arany és ezüst fonállal varrott virágok vagynak

7. Tiszta fejr Lengyel Patyolatbúl való Kendő, mellynek szegeletein, szélein és közepin arannyal, ezüsttel és fejr fonállal vagyis Pamuttal varrott Virágok vagynak

8. Tiszta fejr Patyolatbúl való Kendő, mellynek négy szegeletein, és széleinek közepein ezüst fonállal és fejr czérnával varrott virágok vagynak.

9. Tiszta fehér ritkás Patyolat kendő, melynek Szegletein Széleinek közepein, zöld, veres és fehér selyemből varrott virágok vagynak. Ez el szakadozott. (áthúзва)

9. Egy Setét kék posztó abrosz, melynek szélén veres selyem perem vagyon, ezt ajándékozta a Sz. Ekklesiának Varga Andrásné Asszony, Ao 1762.

10. fehér Sávós Abrosz, körül fehér Csipkével, a közepin fehér tzerina kötés vagyon.

11. fehér Sávós Abrosz magából rolytos a két végin

13. Ezen Asztali Készületnek tartására vagyon egy fehér Iskatulya, melyet vett Tiszteletes Forián István Ur Ao. 779.

Következnek a Tányérok

1. Egy Ezüst Tányér, melyet Debretzeni lakos Nzetes Kecskeméti János és Kapoltsi Ádám Uraimék 1728dikban Istenes buzgóságokból ajándékoztanak

2. Egy Ón Tányér közönséges formára 1720dikban öntetett.

3. Egy Veres réz Tányérotska, minden betű nélkül.

Ismét egy Ón Tál, melyet Füredi lakos Fazekas Mihály Istenes buzgóságából 1736dikban conferált.

Item azon Ón Tálnak ugyan Ón karikája minden betűk nélkül. Nem találtatik.

4. Egy Ezüst Tányér, melyet Nzs Réz Ferencz Ur maga költségével készíttetett 1762dik Eszt

ÓNKÁNNÁK

1. Egy Ón Kánná, No 9. Font, melyet Nzetes Budai György Uram Istenes buzgóságából 1731dikben conferált

Ugyan N. Budai György Úr, a Predikálló Székhez egy szőnyeget conferált. Nem tudatik hova lett; vagy el nőt.

2. Ón Kanna No 9. Font, melyet Debretzeni lakos Nzs Kecskeméti János és Kapoltsi Ádám Uraimék ajándékoztanak Istenes buzgóságokból 1731dikben

3. Fedeles Ón Kanna No 7. Font $\frac{3}{4}$ Lóth [\[3\]](#) . az előtte irotthoz hasonló nagyságú minden betűk nélkül (áthúzva)

4. Ón Kánná No 1. Font $\frac{3}{4}$ Lóth. előbb irotthoz felényi nagyságú, minden betűk nélkül (áthúzva).

5. Ón kanna fedeles, melynek Tsúttsa alatt ezen Inscriptio vagyon: Simai András adta Isten Ditsősségére 1677dikben (áthúzva).

6. Egy zöld cserép Butykos cir. 14. ittcés.

7. Ugyan zöld cserép Butykos cir. 9. ittcés, melyet Csatári János Füredi lakos Istenes buzgóságából Ao1769. ajándékozott. Ezek helyett más két nagyobb zöld butykosok vannak.

8. T. Őn. Nánássyné Asszonyom Istenes buzgóságából ajándékozott az Sz.Ekklesiának egy fejer Patyolat keszkenőt, mellynek a négy Szegeletin, Arany és ezüst fonallal varrott Szőlő vessző ágak vagynak Die 31a Januarii 1766.

EZÜST POHARAK

1.Egy ezüst Pohár kívül és belől meg aranyozva, melly 1728dik Esztendőkből készült vólt, 16 ½ Lót. az után 1760dikban 25dik Augusti N. Csatári Pál Uram Fő Biróságában, mivel a felső része az allyátúl elszakadozott és további haszonra nem fordíthatott, az allya egészen újjonnan csináltatván, 5 ½ Lóttal megnagyobbított, és így mostani állapottyában az Sz. Ecclesiának, de nem idegen Embernek, tészen az ára Ungh. 45.22.

Ezen poharat 1846dik évben mivel a felső része megszakadt újra öntette Tiviski Vánczki János Ur

2. Második hasonló Ezüst kívül és belől meg aranyozott, a talpa pedig belől fejéren hagyatott, 26 Lótból álló Pohár, mellyet a Füredi Reformata Ekklesia számára, azon Ekklesiának Erdemes Tagja Nemzetes Seres Mihály Ur, Istenes buzgóságából tsupán maga költségével 1760dik Esztendőben Pünkösöd első napjára készíttetett, tészen az ára Ung. 51.90.

Item egy horgas kés, mellyel Ur Vacsorájára rendeltetett kenyeret kell vágni.

Anno 1768 die 15a Martii Ekklesiának tagja Kis Mihály Ur ajándékozott az Tisza Füredi Reformata Ekklesiának egy Bétsi házi Vászonn kendőt, melynek négy szegeletei és széleinek négy közepei karmazsin színű selyemmel, arany fonallal egyvelges virágokkal vagyon meg varva.

Ugyan 1768dik esztendőben 11a Xbr Nemzetes Vintze Pál Uram meg hagyatott özvegye Nemzetes Dakszner Susanna Asszonyom az Igari Reformata Árva Ekklesiának Tagja, az Tisza Füredi Reformata Ekklesiának ajándékozott egy Veres Selyem Tafota Kendőt, melynek Szélei körös=környül Arany Csipkével vagyon be szegve, és az közepin két karikába ezen Inscriptió vagyon Arany betűkkel ki varva: Az nagyobbik Karikába: Nzetes Vintze Pálné A Füredi Sz Ekklesiának ajándékozta . Az

kisebb Karikába:

Dakszner Susanna Asszon Ao 1768

, az két Karinak közepén vagyon egy Arany fonallal varrott kis Virágotska.

Az 3 és 4dik szám alatt lévő Ón Kannák romladozottak lévén, helyettek öntetett egy nagy Kanna ilyen Irással: A T. Füredi Ref. Sz. Ekklésia más régi romladozottakból reparáltatta 1779ben.

Az 5dik haszon vehetetlené lévén abból öntetett a töltögető kanna 1779ben feltétetvén rea az elébbi Inscriptio is körül a Száján alól.

Összegezve az összeírásban szereplő tárgyakat: 5 abrosz, 12 kendő, 1 keszkenő, 5 tányér és tál, 5 ónkanna, ebből 2 fedeles, 2 ezüst pohár, 2 zöld cserépbutykos. Tehát összesen 18 textíliából, 12 fémedényből és 2 cserépedényből, azaz 32 db tárgyból állt 1809-ben a tiszafüredi eklézsia úrasztali felszerelése, mely meglehetősen gazdag eklézsiára vall. A legkorábbi egy fedeles ónkanna, mely 1677-ből származik, és az első összeíráskor még megvolt: „*tsúttsa alatt ezen Inscriptio vagyon: Simai András adta Isten Ditsősségére 1677dikben*”.

Az összeírásban szereplő

legfiatalabb tárgyak 1779-es datálásúak Ebben az évben a régi, elhasználódott, kisebb önkannákat az eklézsia újraöntette, és ezt feliratban is megörökítette:

„*A T. Füredi Ref. Sz. Ekklésia más régi romladozottakból reparáltatott 1779ben.*”

Füred a Tiszántúli Református Egyházkerület egyik jelentős és nagy múltú egyháza Debrecenhez közel. 1625-ben már volt református lelkésze. A török kiűzése után hosszú ideig csak reformátusok lakták, akik a falu közepén lévő templomot elfoglalták és helyreállították. Ezután 1711-ben, 1833-ban, majd 1845-ben renoválták és bővítették. [4] A füredi ref. egyház sokat köszönhet bőkezű földesurainak, a nemesség alsóbb rétegeinek, akik alapítványokkal, adományokkal támogatták kezdettől fogva az egyház működését. Erről az átlagon felüli adakozó kedvről Tóth Dezső is megemlékezik a Hevesnagykunsági Református Egyházmegyét bemutató munkájában.

[5]

A katolikusok csak a 18. század közepétől jelentek meg ismét Füreden. Tiszafüred és a többi Heves megyéhez tartozó környező kisebb Tisza menti református település (Tiszaörs, Tiszaigar) sokat szenvedett az egri egyházmegye erőszakos rekatolizációs politikája miatt, és komoly küzdelmükbe került egyházuk megvédelmezése, mely nem is minden esetben járt sikerrel. (pl. Tiszaörsről kiűzték a reformátusokat és katolikusokat telepítettek a helyükre). Ennek a viharos vallási időszaknak

a

nyomai felfedezhetők az összeírásban is (pl. az adományozó személye, származási helye, az adományozás oka vagy éve kapcsán), mint később látni fogjuk.

Tanulmányomban röviden bemutatom az összeírásban szereplő tárgyakat, valamint azokat, amelyek közülük máig fennmaradtak.

Szerencsére elég részletező az összeírás ahhoz, hogy ennek alapján jellemezhessük a régi gyűjteményt. Konkrétan megnevezi a tárgy anyagát, utal a formára, a felíratra, a készítés vagy ajándékozás évére, az ajándékozó/k/ személyére, a tárgy állapotára, néha a méretére (pl. kicsi, nagy, felényi stb.), súlyára, úrtartalmára. A régi fémtárgyak közül meglepően sok fennmaradt, a textíliák azonban mind tönkrementek. Az összeírásban felsorolt 12 fémedényből 6 máig megmaradt: 2 ezüstitányér 1728-ból és 1762-ből, 3 fedeles ónkanna 1731-ből és 1779-ből (2 db), valamint 1 aranyozott ezüst pohár 1760-ból, a másik ezüst pohárról nem tudjuk, hogy azonos-e az összeírásban fellelhető másik pohárral, mert datálatlan és felírata sincs. Van még egy felíratos ónkupa fedő 1736-ból, mely nem tudni miért, nem szerepel az összeírásban. Említésre méltó még két aranyozott ezüstitányér, évszám nélküliek, mivel nem említik, ezek már az összeírás után készülhettek: az egyiken úrvacsorára utaló bibliai idézetek olvashatók, a másik tányér széldíszítménye iparművészetiileg figyelemre méltó. [\[6\]](#)

Az úrvacsorai tányérok vagy tálak a pohárral –melyet kehelynek is neveznek, itt pohárnak mondják – az úrvacsora osztás legfontosabb eszközei. Ezért nem véletlen, hogy többnyire nemesfémből, ezüsből készültek. Az összeírásban szereplő tányérok közül 2 ezüstitányér, 1 óntányér, 1 óntál, valamint egy szerényebb

„*Veres Réz Tányérotska*”.

Legkorábbi az óntányér, melynek formájáról azt írta a lejegyző:

„...közönséges formára 1720dikban öntetett.”

A másikat -talán nagyobb mérete miatt -óntálnak nevezte, ezt Fazekas Mihály tiszafeüredi lakos adományozta 1736-ban. Egy ónkarika is tartozott hozzá, melyet az összeírás idején már nem találtak, ezt be is írta mellé:

„*Item azon Ón Tálnak ugyan Ón karikája minden betűk nélkül. Nem találtatik*”

A 19. sz. elején két ezüsből készült, rangosabb kenyérosztó tányér volt az egyház tulajdonában, mindkettő régebbi nemesi adomány. Az egyik ezüstitányért 1728-ban ajándékozta a tiszafeüredi egyháznak két debreceni lakos. Egyszerű formájú, széles peremű tál, minden dísz nélkül, peremén körben felirat és évszám:

„*A Füredi Reformata Szt Ecclesia Számára Istenhez valo jo indulyukbul ajándékozták Debreczenben lakozo Barcza Kecskemeti János és Kapolcsi B. Adam. A.1728*”

(1. kép)

A másik ezüstitányér már díszesebb kivitelű. Hullámos szélű, ez a díszítmény a tányér belső szélén megismétlődik. Érdekes módon két különböző időből származó felírata van, a külső az eredeti felirat, melyből megtudjuk, hogy nemzeti Réz Ferenc úr csináltatta 1762-ben a tányért, a belső feliratban pedig azt olvashatjuk, hogy Laky János orvos 1884-ben az összes ezüst edényt megaranyoztatta:

„*A T: FÜREDI Refor Sz EKELESIA SZÁMÁRA Kegyes indulatbul Saját Kölcssegevel N:RÉZ*

FERENTZ Ur Tsináltatta Ao1762”

Alatta:

„ORVOS:Ns: LAKY JÁNOS Úr meg Aranyoztatta minden Ezüst Edényeket a Maga Költségén:1884dik Esztendőben.”

(2. kép)

A tiszafüredi református egyház jelenlegi anyagában található még két ezüsből készült kenyérosztó tányér, évszám nélküliek, az összeírásban sem szerepelnek. Mivel stílusában rokon a régi anyaggal, ezért röviden ezekkel is foglalkozom. Mindkettő aranyozott ezüst. Az egyik tányér peremén úrvacsorára utaló bibliai idézet olvasható: *„Vegyétek egyétek Ez én Testem mely ti érettetek meg(y) törettetik ezt cselekegyétek az én emlékezetemre. Cor. 11.XI.24.”*

[7] A tányér belsejében latin nyelvű felirat: „Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi.” Magyarul: Íme, Isten báránya, ki elveszi a világ bűneit. Keresztelő szent János nevezte Jézust Isten bárányának, jelezve, hogy mint a húsvéti bárány, vérével fogja megmenteni azokat, akik hisznek benne.

[8]

(3. kép) A másik ezüstitányér széldíszítménye iparművészeti érték.

[9]

(4. kép)

Az összeírás még két ezüstpohárról tesz említést. Talpas borospoharak, melyek az ezüstitányérokkal együtt az eklézsia legféltettebb kincsei közé tartoztak. Az egyik 1728-ban készült a fentebb bemutatott ezüstitányérral egy évben.

Ezt a poharat Nemzetes Csatári Pál főbíróóságában

1760-ban megújították, megnagyobbították, új talpat tettek rá és így került az egyházhoz. Nem derül ki pontosan a leírásból, hogy honnan, valószínűleg egy régebbi, talán világi tulajdonú ezüstpoharat az egyháznak adományoztak. A hívek körében régebben szokás volt, hogy féltettebb családi ereklyéjüket egyházuknak felajánlották.

[10]

Bejegyezték később, hogy ennek a pohárnak a felső részét 1846-ban újra öntették, ez egy évvel az 1845-ös templomfelújítás után történt, amikor az úrasztali felszerelési tárgyakat is felülvizsgálhatták. A másik ezüstpoharat felirata szerint 1760 pünkösd vasárnapjára adományozta az egyháznak nemzetes Seres Mihály úr egy horgas késsel együtt, „mellyel Ur Vacsorájára rendeltetett kenyeret kell vágni.” Aranyozott ezüstpohár, díszes talppal, feliratos.

(5.kép) Két év múlva, 1762-ben

ez is kiegészült egy ezüstitányérral szintén adomány útján, így már két pár ezüst úrvacsora osztó edénykészlettel rendelkezett az egyház

a 18. sz. végén.

Az 1761-es összeírás idején 5 ónkanna volt az egyház birtokában. Nagyobb méretű bortartó

edények, melyek az úrvacsorai bor tárolására szolgáltak. A legkorábbi 1677-ből való, az első összeíráskor még megvolt. 1731-ben két ónkannával gyarapodott az eklézsia szintén adományozás jóvoltából: az egyiket az a két debreceni lakos ajándékozta, akik 1728-ban már egy ezüstdényért is adtak. Ez a kanna ma is az egyház birtokában van. Ezen kívül szerepel még két ónkanna évszám és felirat nélkül. Az ónedények súlyát korabeli mértékegységben adta meg: volt 9 fontos, 7 font $\frac{3}{4}$ latos, és egy kisebb 1 font $\frac{3}{4}$ latos kanna.

A gyakori használatban tönkrementek az ónkannák, melyeket, mint szent tárgyakat nem dobtak ki, hanem ha teheték, újra öntették. Ez történt 1779-ben, amikor a füredi eklézsia két régiből egy új nagyobb kannát, az 1677-esből pedig egy új „töltögető kannát” öntetett. Ezt feliratban is megörökítették a tárgyakon. (6-7.képek) A töltögető kannára ezen felül az 1677-es kupa feliratát is rámetasztették: „A T.Füredi Rf. Sz Ecclesia: maga költségével reparáltatta 1779 a más régi romladozattból:mellyen ilyen Inscriptio vala:SIMAI ANDRÁS ATA ÉZ ISTEN DÜCSÖSÉGÉRE 1677” Ennek következtében 1809-re már négyre csökkent az ónkannák száma, ez azonban még mindig szép mennyiségnek tekinthető.

Az úrasztali felszerelési tárgyak között található még egy ónkupa fedő 1736-ból, melyet Fazekas Mihály ajándékozott az egyháznak: „Az FÜREDI REFORMATATA SZENT EKLESIAK AJÁNDEKOZTA N.FAZEKAS MIHALY URAM 1736 ESZTENDŐBen” Sem ez, sem a hozzá tartozó kupa nem lelhető fel az összeírásban, azonban az adományozó minden bizonnyal az a Fazekas Mihály lehetett, aki ugyanebben az évben az összeírás szerint egy óntálat is adott.

Az úrvacsorai bor tárolására az ónkannák mellett már a 18. században nagyobb méretű cserébutykosokat is használtak. Az összeírás két zöld cserébutykoszt említ, az egyik 14, a másik 9 iccses volt. A kisebbről azt is tudjuk, hogy 1769-ben füredi lakos Csátári János ajándékozta az egyháznak Mivel a második összeírás idején már nem voltak meg, bejegyezték, hogy két nagyobb zöld butykos van helyettük. E szűkszavú leírásból annyi mindenképp kiderül, hogy mázas cserépedények lehettek. Az adományozó Csátári János az egyik füredi fazekascsalád sarja volt, ezért joggal feltételezzük, hogy ő készítette és ajándékozta az egyház számára a zöld mázas cserébutykoszt. [\[11\]](#)

A textíliák anyaguk folytán jobban ki voltak téve a pusztulásnak, sajnos a régiek közül egy sem maradt fenn. Az összeírás azonban nyújt némi fogódzót arra nézve, hogy milyen is lehetett a régi textilgyűjtemény, hiszen megnevezi a terítők anyagát, a díszítés illetve a hímzés módját, a minta elhelyezkedését, a hímzőfonal fajtáját, színét, az adományozó nevét, az adományozás idejét, a feliratot, sőt helyenként utal az állapotára is. Az összeírásban 18 úrasztali terítő szerepel, ebből 5 abrosz, a többi kisebb terítőt

kendőnek, keszkenőnek

nevezik. Az abroszok posztóból vagy selyemből készültek, de felsorol 2

fejér sávós abroszt

is. Az összeírás esetenként a textilek sorsáról is nyújt információt. Pl. 1761-ben felsorol egy

"Kék viseltes posztó abrosz"-

t, melyet mint később bejegyezték

„Ezt Kis Mihály Uram idejibe a templom ablakából, ahová tétette, ellopták.”

Ennek a kopott, majd eltűnt posztó abrosznak a pótlásáról már 1762-ben gondoskodott az eklézsia egyik híve:

„Egy Setét kék posztó Abrosz, melynek szélén veres selyem perem vagyon, ezt ajándékozta a Sz. Eklézsiának Varga Andrásné Asszony Ao 1762”

A fehér sávós abroszok recesávós abroszok lehettek, erre utal a leírásnak az a része, hogy *„közepin fejér tzérna kötés vagyon.”*

Az egyik abrosz fehér csipkével szegett, a másik magából rojtos a két végén. Kutatóink rece- vagy patyolatkockákból összeállított terítőket említenek a környékről Debrecenből, Hajdúnánásról, ezért nem kizárt, hogy a tiszafüredi összeírás sávós abroszai is ilyenek lehettek.

[\[12\]](#)

Takács Béla szerint az ezzel a technikával készült abroszok különlegességnek számítanak a magyar hímzőművészetben, ritkább előfordulásának tartja a többi úríhímzéses terítőhöz képest.

[\[13\]](#)

A kendők többnyire fehér patyolatból (batiszt) készültek, különböző fajtái a lengyel patyolat-, sűrű patyolat-, ritkás patyolat kendő, valamint a selyemből valók, a leírásban zöld habos tafota, veres selyem tafota, fátyol forma tiszta fejér selyem kendő, valamint volt egy Bétsi házi vászon kendő is.

A díszítés módját tekintve volt rátétes varrott minta (aranycsipkéből kivágott négy szegű csillag rávarrva) selyemmel szövött (zöld és sárga selyemmel szövött virágok), de többnyire hímzettek. Mint az úríhímzéseket általában arany és ezüst fonállal, ritkábban fehérrel is hímezték, arany csipkével körbeszegették, a virágmintát a kendő négy sarkában helyezték el és a szélek közepein. Két esetben említ színes hímzést az összeírás, egyik egy patyolatkendő, melynek sarkaiban zöld, veres és fehér selyemmel varrott virágok voltak, a másik egy bécsi házi vászon kendő 1768-ból, mely karmazsin színű selyemmel, arany fonállal egyvelges virágokkal volt kivarrrva.. Három, felirattal ellátott

terítőt mutatok be az összeírásból, mindegyik másért érdekes. A legkorábbi évszámú terítő 1731-ből származik:

„ Tiszta fejér Patyolatból való kendő, mellynek szegeletein és Széleinek közepein tiszta arany fonállal varrott virágok vagynak de Ao. 1731 ezen Betűkkel:J.A.B.O. azaz Jakabházi Borbára Tek:Nemz. László Úr Hites Társa.”

A leggyakoribb hímzés motívum a virág, melynek fajtáit konkrétan nem nevezi meg. Egy esetben az egyházi szimbólumnak számító szőlőábrázolás szerepel, ezért ezt érdemes idézni: *„ T. Őn. Nánássyné Aszonyom Istenes buzgóságábul ajándékozott az Sz. Eklézsiának egy*

fejér Patyolat keszkenőt, melynek a négy Szegeletin, Arany és ezüst fonállal varrott Szőlő vessző

ágak vagynak Die 31a Januarii 1766.”

1768-ban még két úrasztali kendővel gyarapodott az egyház textilkészlete, közülük az egyik azért érdekes, mert a tiszaiigari Reformata Árva Eklésiának tagja, „Nemzetes Vintze Pál Uram meg hagyatott özvegye Nemzetes Dakszner Susánna Asszonyom” ajándékozta, aki ebben az évben áttért a füredi eklézsiához. Ennek okát az egri egyházmegye felekezeti zavargásaiban kereshetjük, melynek több kisebb református egyházközség esett áldozatul, átmenetileg az igari is.

Tiszaiigaron 1746-ban eltiltották a református híveket a szabad vallásgyakorlástól, templomukat bezárták, a lelkészt és a tanítót távozásra kényszerítették. Először a tiszaiigari egyház filiájaként működtek, de amikor 1767-ben erőszakkal azt is megsemmisítették, a tiszaiigari református egyházkerület hívei védelmében azt a határozatot hozta, hogy a környező települések lelkészei kötelesek ellátni az árván maradt eklézsiákat. Így kerültek az igariak 1768-tól a füredi eklézsia védőszárnyai alá.

[14]

Ennek az áttérésnek az emlékét őrzi a tiszaiigari református földesúr, Vincze Pál özvegyének adománya, egy veres tafota, aranycsipkével körbeszegett úrasztali terítő, mellyel maga és minden bizonnyal hívei nevében is megtisztelte jövődöbeli egyházát, a tiszafüredit. Felirata két körben (karikában) helyezkedik el:

„Nzetes Vintze Pálné A Füredi Eklesianak ajándékozta”

A belső:

„ Dakszner Susanna

Asszony Ao 1768”

. A terítő közepén egy arany fonállal hímzett „kis Virágotska” díszlett.

Csak sajnálhatjuk, hogy ebből a gazdag textilgyűjteményből egy sem maradt fenn. Pedig voltak lelkészek, akik gondoskodtak arról, hogy a könnyen foszladozó textilek idejekorán ne menjenek tönkre. Közéjük tartozott Forián István füredi lelkész a 18. század végén, akiről az összeírásban ezt olvashatjuk:

Készületnek tartására vagyon egy fejér Iskatulya, mellyet vett Tiszteletes Forián István Úr Ao. 779.”

„Ezen Asztali

[15]

Végezetül a tiszafüredi egyház újabb anyagából bemutatok egy úrasztali terítőt, mely úrvacsorára utaló díszítménye miatt figyelemre méltó. Sötétlila bársony, aranyrojtal szegett terítő, melynek közepén aranyfonállal hímzett kehely, körötte búzakalászból font koszorú látható. A terítő alján az ismeretlen adományozók arannyal hímzett monogramja olvasható: BJ és DL (8. kép)

Végezetül megállapíthatjuk, hogy az egyházi összeírások azon felül, hogy az iparművészeti kutatások kimeríthetetlen forrásai, egyháztörténetileg is jelentős dokumentumok. Utalnak az adományozások révén a település társadalmával való viszonyra, az eklézsia vagyoni

helyzetére, a gyülekezet életére, esetenként a korabeli történelmi események is áttételesen lecsapódnak benne, mint pl. most itt megragadhattuk az összeírásban a 18. századi felekezeti zavargások hatásait, következményét, mely éppen ebben a térségben, az egri egyházmegye területén volt a legerőszakosabb.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

BAGI GÁBOR-NEMES LAJOS-SOÓS IMRE

1989 Tiszafüred. In: Botka János (szerk.): *Adatok Szolnok megye történetéből*. II. köt. Szolnok, 385-407.p.

DARKÓ JENŐ

2008 A Tiszafüred környéki református egyházközségek klenódiumai 1986-ban (*Tiszabura, Tiszaigar, Tiszaroff*) Kéziratos gyűjtés. Damjanich Múzeum Helytörténeti Adattára: 4268-08. Szolnok

DIENES ERZSÉBET

2005 Adatok a roffi református egyház és a Roffi Borbély család 17-20. századi múltjából. *Református Tiszántúl*, XIII. évf. 2. sz. Debrecen, 21-24.p.

P. SZALAY EMŐKE

1992 A biharnagybajomi református egyház úrasztali felszerelése. In: Ujváry Zoltán (szerk.): *Biharnagybajom története és néprajza*.

Debrecen, 583-593.p.

2000 A egyházi összeírások jelentősége az iparművészeti kutatásokban. *Rálátás*, I. 17-19.

TAKÁCS BÉLA

1983 *Református templomaink úrasztali terítői*. Budapest

T.BERECZKI IBOLYA

1996 Egy XIX. századi forrás a Tiszafüred környéki református eklézsiák történetéhez.
Múzeumi Levelek,
75.sz. I. 109-116.p.

TÓTH DEZSŐ

é.n. *A Hevesnagykunsági Református Egyházmegye multja. Az egyházi élet hétköznapijai*. I-II
Debrecen

[1] Az 1980-as évek második felében végeztük a Tisza II. Tájvédelmi és Üdülőkörzet térségének történeti és néprajzi kutatását Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Jász-Nagykun-Szolnok megye múzeológusainak közreműködésével. A kutatásra kijelölt településeken egy erre a célra összeállított Felderítő Kérdőívvel alapgyűjtéseket is végeztünk. A

kitöltött kérdőívek nagyrészt a szolnoki Damjanich János Múzeum néprajzi adattárába kerültek. A kutatásban én is részt vettem, népszokásokat, szakrális néprajzi témákat gyűjtöttem. Az ekkor végzett gyűjtésekből született meg a Kalendáris szokások Tiszaőrsön c. tanulmányom (In: Tiszaörs. 1992. 365-390.p.) egy előadás, melyet a 18. századi egri egyházmegyei felekezeti harcokról tartottam a tiszafüredi múzeum vallási néprajzi konferenciáján, melyet a kereszténység 2000 éves évfordulója alkalmából rendezett Füvessy Anikó 2001-ben. A plébániák és lelkészi hivatalok irattárában kutatva találtam rá jelen tanulmányom anyagára, a tiszafüredi református egyház összeírásaira, az anyakönyv II. kötetében.

[2] A Tiszántúli Református Egyházkerületben 1763-ban és 1808-ban rendelték el az eklézsiák számára a teljes vagyoni összeírást. Ld. P. Szalay E 2000.17-19. Tiszafüreden, nem tudni miért, néhány év csúszással történtek az összeírások. Ez lehet elírás, de az is elképzelhető, hogy 1761-ben saját használatra készítettek egy tárgyleltárt, amit később az összeírásoknál is figyelembe vettek, de a korabeli közlekedési nehézségek is közrejátszhattak ebben.

[3] A lat régies súlymérték latin változata

[4] Bagi G.-Nemes L.-Soós I., 1989. II. 404.l., Tóth D.é.n. II. 59-66., T. Bereczki I. 1996. 109-116.

[5] Mint írja, 1845-ben a templomrenoválás 2106 Ft-os költségéből 1500Ft-ot a földesurak viseltek, az egyik közbirtokos Nánay István pedig saját költségén csináltatta a toronyra a csillagot és tartozékait. Tóth D., é.n.II.60.

[6] Köszönetet mondok Füvessy Anikó tiszafüredi kollégámnak az anyagválogatásban és fotózásban nyújtott segítségéért.

[7] Pál első levele a korinthusiakhoz 11.24. Ez a tányér szerepel a Szolnok megye népművészete kötetben, 1987. 131. kép

[8] János evangéliuma 1.29. http://www.mimi.hu/biblia/Isten_baranya.html

[9] Az úrasztali tárgyak iparművészeti elemzését nem tekintettem feladatomnak.

[10] Példának hozom Tiszaroff földesúri familiájának keresztelődényeit. A család egyik leszármazottja, roffi Borbély Karolina 1868-ban a tiszaroffi egyháznak ajándékozta azt az 1805-ben készült keresztelő kancsót és tálat, mellyel őt és testvéreit megkeresztelték. Ezt feliratban is megörökítették: „Duna Tasson lakós roffi Borbély Karolina bernátfalvi Bernát Györgyné asszony ajándékozta a roffi Reform. Egyháznak ezen keresztelő edényt, mellyel ő's minden testvérei kereszteltettek 1868. Július hó 15-én.” Ld. Darkó Jenő gyűjtésében, 2008. A roffi Borbélyok egyházuk iránti hűségéről, tiszteletéről és bőkezű adományairól ld. még Tóth D.é.n.II.170-171.p. valamint Dienes E.2005. 21-24.p. A híveknek arról a szokásáról, hogy értékesebb családi ezüst edényeiket, vagy féltettebb úrihímzéseiket felirattal ellátva egyházuknak ajándékozták P. Szalay Emőke is megemlékezik. Ld. 1992. 583,586. p.

[11] Az összeírásnak ez a helye kerámiatörténetileg is fontos, melyre Füvessy Anikó a tiszafüredi fazekasok anyakönyvi kutatásakor már korábban felfigyelt. Bizonyítja, hogy a 18 század közepén már voltak itt fazekasok, akik ismerték a mázas technikát. A református egyház halotti anyakönyvében rábukkant Csatári Ferenc korsócsinálóra, aki 1852-ben, 53 éves korában halt meg. 1800-ban született Csatári Ferenc és Juhász Sára házasságából. Élénk kapcsolatot tartott fenn a fazekasokkal, kilenc gyermeke közül hatnak Otrokótsy Károly és Betes György (fazekasok) volt a keresztapja. Füvessy Anikó feltételezi, hogy talán nagyapja Csatári János is fazekas volt, aki 1769-ben egy kilenc iccés zöld cserépbutykost adományozott „Istenes Buzgóságábul” az eklézsiának. Ld Füvessy A.,2005. 12.p..

[12] Ld. P. Szalay E. 1992. 584. p.

[13] Takács B. 1983. 93-94.p., P. Szalay E. 1992. 584.p.

Írta: Gulyás Éva

2011. október 10. hétfő, 16:18 - Módosítás: 2016. augusztus 22. hétfő, 16:08

[\[14\]](#) Tóth D. é.n. 68-69.p.

[\[15\]](#) Forjáni István 1779-1789 között volt tiszafüredi lelkész. Tóth D. é.n. 64.p.